

วิจัยชั้นเรียนเปลี่ยนครูเพื่อศิษย์

“เพราะแท้จริงแล้ว....ทั้งครูและศิษย์

เราต่างเป็นครูของกันและกัน”

คุณครูสาธิตา รามแก้ว (ครูเกมส์)

วิชาภูมิปัญญาภาษาไทย

ชั้นประถมศึกษาปีที่ ๕

โรงเรียนเพลินพัฒนา

วิจัยชั้นเรียนเปลี่ยนครูเพื่อศิษย์

คิด ใคร่ครวญ..

ฉันตั้งคำถามกับตัวเองอยู่บ่อยครั้งถึงคุณค่าของการมีชีวิต อาชีพ “ครู” เป็นหนึ่งในคุณค่าแท้ที่ฉันมักตอบตัวเองได้ในทุกครั้ง เส้นทางสายนี้ทำให้ฉันได้ค้นพบและเรียนรู้การเติบโตทางความคิดและจิตวิญญาณความเป็นมนุษย์ที่ไม่มีวันสิ้นสุด นอกจากนี้การทำหน้าที่ “ครู” ยังทำให้ฉันได้ค้นพบกับโลกภายในของตนเอง ซึ่งการทำความเข้าใจระบบคุณค่าของตนเองนี้ นำไปสู่การทำความเข้าใจในระบบคุณค่าของชีวิตผู้อื่นด้วย คุณค่าที่ฉันจะกล่าวถึงต่อไปนี้คือ **“คุณค่าภายในของผู้เรียน”**

“คุณค่าภายในของผู้เรียน” เป็นที่มาที่นำไปสู่การตั้งคำถามการวิจัยปฏิบัติการศึกษาตนเองของฉันในบทบาทของความเป็น “ครู” กับคำถามแรก **“ฉันจะทำอย่างไรที่จะดึงศักยภาพการเรียนรู้ที่มีอยู่ภายในผู้เรียนออกมาให้ปรากฏชัดสู่ภายนอกให้ได้มากที่สุด”** คำถามนี้ทำให้ฉันต้องกลับมาทบทวนตนเองให้ลึกซึ้งว่า ขณะเดียวกันนั้นฉันมีบทบาท วิธีการเรียนรู้หรือกระบวนการอย่างไรบ้างต่อนักเรียนที่จะนำไปสู่การค้นพบคำตอบนี้ร่วมกัน

ค้นพบ

จากจุดนี้ทำให้ฉันและครูคู่วิชาที่เราต่างตั้งสายตาและสังเกตบรรยากาศภายในชั้นเรียนอย่างมีเป้าหมายมากขึ้น จึงทำให้เราค้นพบและเห็นร่วมกันว่าภายในชั้นเรียนนักเรียนแต่ละคนมีศักยภาพ ทักษะด้านการเรียนรู้ที่หลากหลาย ล้วนสะท้อนความเป็นตัวตนที่ชัดเจน ชวนให้ถูกคิดและน่าติดตาม เช่น ทุกครั้งที่มีการร่วมแลกเปลี่ยนมุมมองความคิดของนักเรียนแต่ละคนสามารถนำไปสู่คำตอบที่มีคุณค่าแก่เพื่อนในชั้นเรียนหรือครูเองสามารถต่อยอดความรู้ที่ถูกถ่ายทอดนี้ขยายออกไปได้อีก อันจะนำไปสู่การที่ผู้เรียนมองเห็นคุณค่าภายในตนเองเลยก็ว่าได้

แต่ในขณะเดียวกันนั้น ฉันเองในฐานะผู้วิจัยก็พบว่า ประสิทธิภาพในการสื่อสารระหว่างตนเองกับนักเรียนและนักเรียนกับนักเรียนเองนั้นมีคุณภาพน้อยหรือแทบไม่มีคุณภาพเลย เห็นได้จากการสังเกตบรรยากาศการเรียนรู้ในห้องเรียนที่เต็มไปด้วย ผู้พูดที่มีการพูดคุยแบบไร้จังหวะในการสื่อสารระหว่างกัน คือ ใครอยากพูดอะไรก็พูด ฉันมีความคิดของฉัน เธอมีความคิดเห็นของเธอ ทุกคนต่างพูดโดยไร้จังหวะของการหยุดฟังกันและกันอยู่บ่อยครั้ง จึงเกิดภาพบรรยากาศในลักษณะที่ว่า **“มีแต่ผู้พูดแต่ไร้ซึ่งผู้ฟัง”** อยู่เสมอ

ดูเหมือนว่าคำถามที่ผู้วิจัยได้ตั้งไว้แต่ต้นนั้น เมื่อถูกคิด ใคร่ครวญและพิจารณาอย่างลึกซึ้งแล้ว จึงนำไปสู่คำถามที่ผู้วิจัยถึงกับต้องตั้งตนเองให้กลับมาหาสาเหตุหลักของปัญหาให้ได้เสียก่อน “นักเรียนจะมองเห็นศักยภาพภายในของตนเองได้อย่างไรกัน ในเมื่อแค่เริ่มต้นจากการเป็น “ผู้(รับ)ฟัง” ยังไม่ได้!!

คำถามที่สอง “ฉันจะพัฒนาทักษะการฟังของนักเรียนอย่างไร เพื่อให้ นักเรียนเข้าถึงและมองเห็นคุณค่าของเรื่องที่กำลังเรียนรู้จนส่งผลให้เกิดการเรียนรู้ที่ดีขึ้นกับตนเอง” คำถามนี้ทำให้ผู้วิจัยได้ศึกษาความสนใจของผู้เรียนเป็นด้านหลัก พบว่าการสร้างแผนการเรียนรู้ที่ทำให้ผู้เรียนเกิดความสนใจนั้นเป็นเรื่องสำคัญ และยังเป็นเรื่องที่มีความสัมพันธ์เกี่ยวข้อง เชื่อมโยง ใกล้เคียงผู้เรียนด้วยแล้ว ยิ่งก่อให้เกิดความน่าสนใจมากยิ่งขึ้น แต่ถึงอย่างนั้นผู้วิจัยมีความคิดว่า แผนการสอนที่มีเรื่องราวที่น่าสนใจยังมีพลังไม่พอ การสร้างสื่อการสอนที่นักเรียนเข้าถึงและเรียนรู้ได้จริงนั้นเป็นพลังที่จะมาสร้างแรงบันดาลใจให้ผู้เรียนอยากเรียนรู้ เปิดใจรับฟังซึ่งกันและกันมากขึ้น

ผู้วิจัยทดลองพัฒนาทักษะการฟังในครั้งที่ ๑ โดยให้นักเรียนทำกิจกรรมคำพ้องคล้องคู่ โดยค้นหาคู่คำตอบของตนเองผ่านการสื่อสารด้วยรูปแบบและวิธีของตนเองที่จะนำไปสู่การค้นพบคำตอบที่ถูกต้องที่สุด และร่วมกันแลกเปลี่ยนเพื่อเฉลยความหมายของคำตามความเข้าใจของตนเองร่วมกัน

กิจกรรมนี้ทำให้ผู้วิจัยพบว่า ผู้เรียนมีความสุขกับภาษาและมีปฏิสัมพันธ์ด้านการสื่อสารระหว่างกันมากยิ่งขึ้น อีกทั้งการแสดงความเป็นเจ้าของการเรียนรู้ด้วยการพยายามไปค้นหาความหมายของคำด้วยตนเอง

จากการทดลองปรับปรุงสื่อการสอนและการออกแบบกิจกรรมที่ให้ผู้เรียนได้ค้นหา คำตอบด้วยตนเองร่วมกันกับเพื่อนในห้อง พบว่าเมื่อการสื่อสารระหว่างกันเกิดขึ้นอย่างต่อเนื่องแต่ยังคงพบว่า การฟังที่เกิดขึ้นในครั้งนี้นี้ยังคงเป็น ทักษะการฟังที่เกิดขึ้นระหว่างบุคคล ส่วนน้อย (ผู้เรียนและคู่ของเขาเท่านั้น) ยังไม่ถูกขยายออกไปอย่างที่ผู้วิจัยคาดหวังไว้ในเบื้องต้น

คำถามต่อไปจึงก่อเกิด “ฉันจะทำอย่างไรให้นักเรียนรู้สึกทำท่ายและอยากเรียนรู้ เพื่อมองเห็นและเข้าถึงคุณค่าเพื่อบรรลุการฟังร่วมกันกับเพื่อนทุกคนในห้อง”

สื่อการสอนที่มีพลังล้นส่งผลต่อการเรียนรู้ที่มีพลังตามไปด้วย ด้วยเหตุนี้การทดลองในครั้งที่ ๒ ผู้วิจัยจึงมุ่งไปที่การปรับเปลี่ยนกระบวนการของครูที่ต้องสร้างสื่อการสอน โดยเน้นให้ผู้เรียนเกิดภาพการเรียนรู้ร่วมกับสถานการณ์จริงที่เกิดขึ้นในสังคมร่วมกัน เช่น สื่อเรื่องราวของเด็กชายหนึ่งคนในวัยเดียวกันกับนักเรียนที่เขียนชิ้นงานสะท้อนตัวตนของตนเองในหัวข้อ “ซูเปอร์ฮีโร่ของฉัน” ผู้วิจัยพบว่า ขณะนั้น บรรยากาศการเรียนรู้ภายในห้องเรียนเต็มไปด้วยความสนใจ ติดตาม มีการจดจ่ออยู่กับเรื่องที่เรียนอย่างต่อเนื่อง ดังจะเห็นได้ชัดผ่านการที่ครูสร้างโจทย์ที่ทำท่าย คือ ครูมีโจทย์คำถามเพื่อให้นักเรียนมองย้อนสะท้อนตนเองแล้ว แลกเปลี่ยนร่วมกันผ่านโจทย์ที่ว่า

โจทย์ ๑ ให้นักเรียนคิดเปรียบเทียบตนเอง จะเปรียบเทียบตนเองเหมือนกับอะไร เพราะเหตุใดถึงเป็นเช่นนั้น

โจทย์ ๒ ให้นักเรียนเปรียบเทียบเพื่อนในห้องว่าแต่ละคนเปรียบเหมือนกับอะไร พร้อมกับบอกเหตุผลว่าทำไมถึงเปรียบเทียบกับสิ่งนี้

สิ่งที่ผู้วิจัยค้นพบจากการทดลองในครั้งที่ ๒ นี้ คือภาพบรรยากาศในห้องเรียนที่ผู้เรียนมีปฏิสัมพันธ์ซึ่งกันและกันอย่างรู้จังหวะและท่าทีของคู่สนทนาแบบขยายออกเป็นวงกว้าง เป็นการรับฟังกันอย่างทั่วถึงกันมากยิ่งขึ้น เนื่องจากทุกคนต่างรู้สึกตื่นเต้น ทำท่าย กับ

การรอคอยเพื่อฟังความคิดเห็นที่เขียนสะท้อนผ่านมุมมองของตนเอง อีกทั้งยังมองเห็นการสะท้อนของเพื่อนผ่านการตอบโจทยที่ทำให้ผู้วิจัยสัมผัสได้ว่านักเรียนเริ่มมองเห็นคุณค่าของการฟังร่วมกันผ่านการแลกเปลี่ยนสะท้อนคุณค่าภายในของตนเองที่ทรงพลังไปโดยธรรมชาติ

หลังจากที่การพัฒนาทักษะการฟังของผู้วิจัยเป็นไปในทิศทางที่มีเป้าหมายชัดเจนขึ้นนั้น ฉันยังมีคำถามเกิดขึ้นภายในตนเอง จนนำไปสู่การศึกษาและค้นพบกับ**คำถามที่ว่า “ฉันจะมีกระบวนการหรือวิธีการใดที่ทำให้การเรียนการสอนดีกว่านี้ได้อีก”**

ความไม่พึงพอใจต่อตนเองนำไปสู่การคิด โคร่ครวญซ้ำๆ จนค้นพบด้านลึกภายในตนเองอีกครั้ง **บ่อยครั้งที่ฉันพบว่าตนเองยังไม่เปิดพื้นที่ ที่ให้โอกาสนักเรียน “เปิดที่ว่าง” ของแต่ละคนในการพูดหรือแลกเปลี่ยนได้อย่างทั่วถึง ครูมักจะมีชุดของคำตอบอยู่ในใจ และมักจะอธิบายเพิ่มเติมขึ้นก่อนในขณะที่นักเรียนยังอยากอธิบายอยู่ แล้วอย่างนี้ “ฉันต้องปรับปรุงอะไรบ้างเพื่อให้นักเรียนได้มีเวลาคิดและสะท้อนผ่านการแลกเปลี่ยน”** เพื่อให้นักเรียนเข้าถึงคุณค่าภายในตนเองและทักษะการฟังที่ดียิ่งขึ้นไปอีกนั้น ฉันจึงลงมือศึกษาค้นคว้าหาเครื่องมือเพื่อเป็นกระบวนการที่จะนำไปสู่การบรรลุเป้าหมายในครั้งนี้

ฉันเลือกกระบวนการ Dialogue นั่นคือกระบวนการที่เป็นไปเพื่อให้เกิดการคิดร่วมกันได้ระหว่างบุคคลในกลุ่ม เป็นการสร้างสรรค์ความคิดร่วมที่ไปไกลกว่าการระดมความคิด(Brainstorming) เป็นการขยายขอบเขตไปสู่สิ่งที่ลุ่มลึกภายในตน เป็นการแลกเปลี่ยนการรับรู้ที่เป็นความรู้ลึกที่เกิดขึ้น และองค์ความรู้ภายในบุคคลเป็นกระบวนการที่นำความรู้ที่อยู่ในตัวตนออกมาปรากฏให้เห็นที่ชัดเจน **โดยใช้กระบวนการสื่อสารระหว่างบุคคล**

การทดลองครั้งที่ ๓ ผู้วิจัยสร้างวงสนทนาภายใต้กิจกรรมที่มีชื่อว่า **“เกมวงกลมกัลยาณมิตร”** ที่เริ่มจากให้นักเรียนนั่งล้อมวงเพื่อรับฟังและสนทนาพูดคุยกันในแบบกัลยาณมิตร แลกเปลี่ยนความคิดเห็นของตนเองที่มีต่อเพื่อนในห้องเรียนแต่ละคน ซึ่งทุกคนให้

ความสนใจร่วมกัน โดยครูมีเงื่อนไขในระหว่างการ Dialogue ไม่มีข้อห้ามในการพูดหรือห้ามกล่าวในเรื่องใดก็ตาม ทุกคนมีอิสระที่จะพูดได้ทุกเรื่องที่เกี่ยวข้องกับหัวข้อที่ระบุ ซึ่งเป็นการสร้างบรรยากาศที่เปิดกว้าง (openness) สัมผัสได้ถึงความเป็นอิสระ ภาวะอิสระนี้ทำให้หลายสิ่งถูกเปิดออกมา เกิดการแลกเปลี่ยนแบ่งปัน ความคิด ความรู้สึก ความเข้าใจภายในชั้นเรียนอย่างลึกซึ้ง ครูให้นักเรียนพูดทีละคน โดยสมาชิกที่เหลือฟังอย่างตั้งใจ และ “วาง” กรอบความคิด การตัดสินใจ และไม่พูดแทรกขึ้นมาจนกว่าคนที่กำลังพูดได้กล่าวจบ

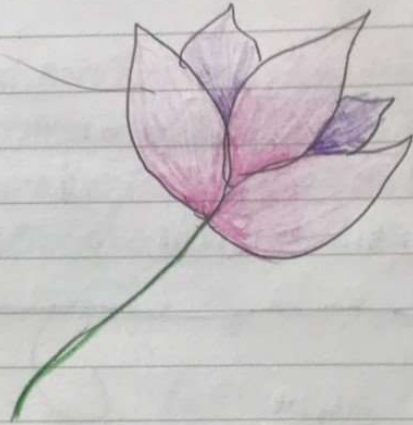

บรรยากาศการเรียนรู้ในครั้งนั้นผู้วิจัยพบความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นกับนักเรียน คือ นักเรียนทุกคนมีโอกาสดำเนินการอย่างเท่าเทียมกัน ทุกคนพูดแสดงความคิดเห็นของตนเองโดยสามารถใช้เหตุผลสนับสนุนข้อคิดเห็นของตนเองได้อย่างน่าฟัง ทุกคนเคารพและเปิดใจรับฟังซึ่งกันและกัน ไม่มีใครตัดสินหรือว่ากล่าวความคิดเห็นของเพื่อนที่มีต่อตนเอง นักเรียนฉายศักยภาพภายในของตนเองออกมาสู่ภายนอกได้อย่างเต็มความสามารถของตนเอง

ตัวอย่างผลสะท้อนการเรียนรู้จากการพัฒนาทักษะการฟัง ที่เกิดขึ้นหลังจากผู้เรียนมองเห็นคุณค่าภายในตนเองและผู้อื่น

วัน พุธนี้สุด ที่ ๒๕ มกราคม พ.ศ. ๒๕๖๒ 🌸🌸

เหมือนเป็ยพห็น ๒๕๖๒

คำพูด: หักหน้าคนเพราะแรงแยง

และชอบเล่นกีฬา

ภาษา: พี่เล็ก เพราะ พี่ใหญ่ ไหว่ ขาวที่

ก็เข้าไปจาก

เกมนี้ : คือคือเพราะตงดำ และ แจ็งแวง

โทษ น.ร.ได้ช่วยอะไร ตกกิจกรรม

ได้เรียนรู้อะไรบ้างในหนึ่งสัปดาห์ที่ผ่านมาไม่ได้ทำอะไรใน

อาทิตย์นี้ที่คิดและ จึงได้รู้ว่าเพื่อนเป็นเพราะเพื่อนข้างโต๊ะและ

คือรู้ว่า เพื่อนเป็นเพื่อน

โทษ พี่จะรับฟังสิ่งที่เพื่อนพูดดีแล้ว ได้ช่วยอะไรเพื่อนที่โดนแกล้ง

จะรับฟังเพื่อนแกล้งคนอื่นไปโดยการ จะฝึกหรือเล่นกีฬา

ในเวลาที่เพื่อนแกล้งคนอื่น ค.ร. ๒๕ ๖๒

โทษ ลืมนชื่อกิจกรรมที่ พี่ได้ฝึกชอบและอยากลองทำมาที่สุด

เพราะ... จะเข้าไปต่อของข้างโต๊ะ!

ฉันชอบการแตก เผลอๆ เพราะได้รู้ว่าตัวเองเป็นเพื่อนข้างโต๊ะ

มาก พี่จะตั้งใจใช้โอกาสแล้ว พี่เรียน ในนี้ ๒๐ ๖๒ ในนี้

อีกที ๖๒

๒๕ ส.ค. ๒๕๖๒

เด็กหญิงวิญญณ์ลักษณ์ กุศลสินชัย (ลิลลี่)

ชั้น ๕/๓

เด็กหญิงบุญอร เทพช่วยสุข (ฮานะ)

ชั้น ๕/๓

ใจทศ : นักบวชได้อะไรมาบ้างจากกิจกรรมในวันนี้

Ans : ความรู้สึกของเพื่อนที่รักต้องเอา / ต้องเพื่อนคนอื่น เช่น เพื่อนๆ ไหนๆ และ เพื่อน
 ปรารถนาอะไรอะไร หรือ ปรารถนาคนอื่นอื่น เพื่อนๆ ไรๆ และ จะไปช่วยปรารถนา
 ใจทศ : พี่จะร้องเพลงส่งพี่เพื่อนสุดดีใจ เอาได้ยังไงไร พี่จะพี่มาหาตามขอได้ในทุกที่ทาง
 ที่ดีจัง

Ans : พี่จะร้องเล่น พี่น้อยๆ จะได้เอาของไปฝากความดีมาฝากว่านี้ และ พี่จะ
 พยายามไม่คุย กับเพื่อนในคาบบวช

ใจทศ : พี่จะร้องเพลงหรือกิจกรรมที่สนุกๆ จะเอาไปร้อง ไรๆ ไรๆ

Ans : ตามที่พี่เพื่อนสุดดีใจเอา พี่จะ เอาที่ พี่จะเอาของพี่สุดดีใจเอาในทางที่ดี
 น ร้องแล้ว พี่จะเอาไปฝากเพื่อนพี่ๆ ทั่วๆ ไป พี่จะร้องให้พี่ๆ (:)

โจทย์ นร. ได้เรียนรู้อะไรจากการทำกิจกรรมในครั้งนี้
 คนๆ ๑ คนๆ ๑ ได้รับรู้ด้านสายของคำ คำว่ากันเองแล้ว มุมมอง
 ต่างกัน ความรู้สึกที่ต่างกัน และความคิดที่ต่างกัน สิ่งที่มี
 เปรียบของเรามีความหมายแฝงที่ลึกซึ้งมองได้ในหลายมุมมอง

โจทย์ นั้นจะเปรียบเปรยสิ่งที่เพื่อนพูด ถึงอย่างไรมองจะบังอาจ
 ตามเอาได้ในทุกท่าทีที่ดิฉัน
 นั้นจะเปรียบเปรยตนเองโดยจะไม่ให้คำสรวลมีอะไรที่
 แต่จะทำเฉยๆ แทนแล้วจะดูขี้ขลาดกับเพื่อนที่ก่อนที่เข้าๆ
 กัน

โจทย์ สื่อหรือกิจกรรมที่นั้นจะจบ และออกมาแล้วทำมากที่พูดคืออะไร
 การนั่งเพื่อนๆ เปรียบเทียบของ เปรียบเทียบจากชื่อ/เพื่อนตัวเอง และ
 คนอื่นในอีกมุมมองหนึ่ง จะได้รับรู้ตัวตัวเอง และคนอื่นมากขึ้น
 โดยสรุปออกมาโดยแล้วนั้นจึงต้องมองว่าตนเอง กำลังพัฒนา
 ขึ้นด้วย

เด็กหญิงรมิดา นพรัตน์วงศ์ (แจน)
 ชั้น ๕/๓

ข้อ ๑ จ. พ. ๖ ได้เขียนข้อ ๖ ได้จากการศึกษาจากกรณีศึกษา
ตอบ เห็น ได้ เห็นใจตัวเองและคนอื่น ๆ มากขึ้น และ ได้ เขียน
 ไว้ว่า ถ้าเรา ตั้งใจ ที่จะทำอะไร เราก็ สามารถ ทำ ได้ ถ้า เรา ตั้งใจ
 มัน ก็ ทำ ได้
 ๒. เห็น และ ปรารถนา สิ่ง ที่ ดี ๆ และ ไม่ อยาก ให้คนอื่น
 ทำ เหมือน เรา ได้ ได้ ใน การ ที่ ดี ๆ
ตอบ เห็น และ ได้ ใจ ที่ ดี ๆ และ ไม่ อยาก ให้คนอื่น
 ทำ เหมือน เรา ได้ ได้ ใน การ ที่ ดี ๆ
 ๓. สื่อ ข้อ ๖ ก็ ใจ ที่ ดี ๆ และ ไม่ อยาก ให้คนอื่น
 ทำ เหมือน เรา ได้ ได้ ใน การ ที่ ดี ๆ
ตอบ การ ที่ เรา ได้ ใจ ที่ ดี ๆ และ ไม่ อยาก ให้คนอื่น
 ทำ เหมือน เรา ได้ ได้ ใน การ ที่ ดี ๆ

เด็กหญิงนิชมน พิทยะ (น้ำมน)
 ชั้น ๕/๓

การสะท้อนการเรียนรู้ของนักเรียนที่มีต่อกิจกรรมการฟังในวันนั้นทำให้ฉันค้นพบสัมผัสและเผชิญกับความรู้สึกที่ว่า ทั้งครูและนักเรียนเราต่างได้รู้จักโลกภายในของกันและกัน นับเป็นความเปลี่ยนแปลงภายในตนเองที่เต็มไปด้วยการมองเห็นคุณค่า ต้องขอขอบคุณ “ครูใหม่” ผู้ชี้ทาง ที่คอยหล่อหลอมจนเกิดเป็นการคิดใคร่ครวญกับคำถามการวิจัยในครั้งนี้ ทำให้ผู้วิจัยได้เรียนรู้ว่า ไม่เพียงแต่ผู้วิจัยเท่านั้นที่ทำหน้าที่ “ครู” เพราะแท้จริงแล้วทั้งครูและศิษย์เราต่างเป็นครูของกันและกัน

แต่.....ครูเพื่อศิษย์และศิษย์เพื่อครู